

КИЇВСЬКИЙ
БЕЗПЕКОВИЙ
ФОРУМ

Відкрий Україну
Фонд Арсенія Яценюка

Боротьба за НАТО

Перспективи членства України в НАТО

Позиційний документ

2023

Зміст

Україна має бути невідкладно запрошена до НАТО	2
Розділ 1. Особливі відносини Україна-НАТО	3
Розділ 2. Уроки російської війни проти України	5
Розділ 3. Ціна війни	7
Розділ 4. 86% українців виступають за членство в НАТО	11
Розділ 5. Київський безпековий договір	13
Розділ 6. Перспективи для Москви	15
Розділ 7. Вільнюський Саміт: запрошення України до НАТО	17
Стратегічні рішення мають бути схвалені зараз	20

УКРАЇНА МАЄ БУТИ НЕВІДКЛАДНО ЗАПРОШЕНА ДО НАТО

Головною перешкодою на шляху України до НАТО впродовж багатьох років був брак політичної волі з обох сторін. Непослідовність України навряд чи могла посилити довіру між нею і союзниками. З іншого боку, традиційна безпекова парадигма, яка базувалася на передумові ексклюзивного партнерства з Росією, звужувала сприйняття України з боку НАТО. Розпад СРСР приспав Захід. Захід пропустив відродження російського імперіалізму та фашизму.

Замість прийняття України – історичного кроку, який би забезпечив спільну безпеку і зупинив зростаючі геополітичні та військові амбіції Росії – багато політичних лідерів обрали за краще відкласти і залишити таку перспективу на невизначене майбутнє. Це виявилось трагічною помилкою.

Війна все змінила.

Національний опір України проти агресії Росії зробив реальний прорив у безпековому мисленні Альянсу.

Україна довела, що є опорою спільної безпеки.

Тепер вже ніщо не може підмінити членство України в НАТО – жодні спеціальні формати чи тимчасові безпекові домовленості. Україна має потенціал стати одним з найпотужніших членів НАТО – як у стратегічному, так і військовому плані. Прийнявши Україну до свого складу, НАТО принесе довготривалий мир на континент, захистить фундаментальні міжнародні принципи і стримає сучасні і майбутні зовнішні загрози й агресію.

Нам необхідно стрімко переходити від слів до дій.

Який момент стане найкращим для запрошення України до НАТО? Які гарантії безпеки мають бути надані Україні на цей час? Як уникнути загрози, що питання членства України НАТО буде відкладено на невизначений час?

Без однозначної чіткості в питанні вступу України до Альянсу ми ризикуємо отримати нескінченну війну в Європі, а питання членства України в НАТО замість того, щоб стати основоположним елементом нової європейської архітектури безпеки знову стане предметом торгів під час політичних переговорів.

Отже, наша відповідь дуже ясна:

Україна має негайно бути запрошена до НАТО.

Розділ 1

Особливі відносини Україна-НАТО

Особливі відносини України з НАТО мають давню історію.

У 1991 році, одразу після здобуття незалежності після розпаду колишнього Радянського Союзу Україна приєдналася до Ради Північноатлантичного співробітництва (пізніше перейменованої на Раду Євроатлантичного партнерства). У 1994 році Україна стала однією з перших учасниць Програми «Партнерство заради миру».

З кінця 1990-х Україна намагалася розвивати більш амбітні відносини з НАТО. Це відповідало стратегічній важливості України для європейської безпеки. У 1997 році Україна і НАТО підписали Хартію про особливе партнерство¹. Це дало можливість проводити регулярні засідання Комісії Україна-НАТО на різних рівнях, розвиваючи більш індивідуально налаштовану двосторонню політичну та військову співпрацю.

У 2002 році Україна вперше офіційно визначила свою мету щодо вступу до НАТО. Це рішення було прийняте під час другого терміну Президента Леоніда Кучми, відомого своєю багатовекторною зовнішньою політикою. Однак, союзники сприйняли таку іновацію зовнішньої політики України з певною часткою скептицизму.

Після Помаранчевої Революції українська влада чітко озвучила наміри щодо вступу до Альянсу та якнайшвидшого отримання Плану дій щодо членства (ПДЧ). В 2005 році союзники погодилися започаткувати з Києвом Інтенсифікований діалог щодо прагнень України до членства в НАТО та відповідних реформ. Цей формат підтримував бажання України зблизитися з НАТО, але не надавав чіткої перспективи членства.

15 січня 2008 року українським керівництвом – Президентом Віктором Ющенком, Головою Верховної Ради Арсенієм Яценюком і Прем'єр-міністром Юлією Тимошенко – був підписаний офіційний запит щодо отримання ПДЧ під час Бухарестського саміту НАТО. У відповідь Росія негайно розпочала широкомасштабну кампанію протидії такій перспективі, шантажуючи союзників і використовуючи підконтрольні собі політичні сили в Україні. Кремлю вдалося заблокувати це довгоочікуване рішення та на декілька місяців вкинути Україну у політичну кризу і патову ситуацію у парламенті.

¹ Хартія про Особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного Партнерства та Україною, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25457.htm

У 2009 році до Хартії було внесено зміни², які відобразили зростання амбіцій України щодо членства в НАТО. Внесені зміни посилили роль Комісії Україна-НАТО (КУН) в «підтримці зусиль України з просування політичних, економічних й оборонних реформ, пов'язаних з її євроатлантичними прагненнями до членства в НАТО, зосереджуючись на ключових демократичних та інституційних цілях».

Для досягнення цих цілей в рамках КУН було розпочато розробку Річних національних програм. Крім того, зміни передбачали можливість скликання КУН за зверненням України, якщо вона відчуває пряму загрозу своїй територіальній цілісності, політичній незалежності чи безпеці. Знову ж таки, незважаючи на певні згадки про прагнення України до членства та занепокоєння з безпекових питань, поправки не надавали відповідей на законні та стратегічно важливі запитання. У цьому документі також не було визначено ані чіткої перспективи членства, ані гарантій безпеки.

Відтоді мета членства зазнавала чергу злетів і падінь. З приходом до влади проросійського Януковича ідея швидкого отримання ПДЧ була відкладена, а потім взагалі відкинута після затвердження спеціального законодавства про основи внутрішньої та зовнішньої політики України, яке повернуло Україну до попередньої позаблокової політики.

Після перемоги у 2014 році Революції Гідності нове демократичне керівництво відновило курс України на членство в Альянсі. У 2019 році цю стратегічну мету було закріплено в Конституції України.

У 2020 році Північноатлантична Рада визнала Україну партнером із розширеними можливостями разом із Австралією, Фінляндією, Грузією, Йорданією та Швецією. Однак, новий статус, як і раніше, не торкався таких важливих аспектів, як гарантії безпеки або чітка перспектива членства.

Тим часом, роки роботи над досягненням стандартів НАТО у розбудові Збройних Сил України принесли багато важливих досягнень і результатів на заміну неефективного пострадянського спадку. Армію було суттєво скорочено. Багато палких подвижників працювало над впровадженням інновацій і нових практик для Збройних Сил. Однак процес модернізації в багатьох випадках проходив складно і повільно.

Під час керівництва Януковича відбулася масова інфільтрація російських агентів і маріонеток до радикально скорочених Збройних Сил. Військовий потенціал був підірваний, зменшений і знищений.

Україна увійшла у 2014 рік ослабленою і неспроможною протистояти російській загрозі.

² Декларація про внесення поправок до Статуту про Особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного Договору та Україною, на дату підписання 9 липня 1997 року, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_57045.htm

Розділ 2

Уроки російської війни проти України

Упродовж років Захід не бажав робити об'єктивних висновків із деструктивної міжнародної поведінки Росії. Бажання Москви забезпечити своє домінування на пост-радянському просторі, як і амбіції Кремля з відновлення свого місця у світі будь-якими методами, включно із суто незаконними, були серйозно недооцінені.

З початку 1990-х Росія чітко демонструвала свої справжні наміри. Спровокувавши майже всі конфлікти довкола своїх кордонів, Москва вдавала роль миротворця і поважного міжнародного гравця. Її звичне ноу-хау поєднує військові інтервенції, безкінечні політичні переговори та непотрібні міжнародні формати замість того, аби просто вивести свої війська.

У низці затяжних конфліктів роль Росії була відверто спрямована на дестабілізацію ситуації: в *Нагірному Карабасі* – для ускладнення незалежного розвитку Азербайджану та утримання контролю над Вірменією; в *Абхазії та Північній Осетії* – задля тиску на Грузію; в *Придністров'ї* – щоб утримати в своїх руках Молдову.

Москва постійно втручалася у внутрішні справи сусідніх держав, фінансувала сепаратистські рухи і політичні сили, підривала демократичні свободи та інформаційну безпеку. Як зброю вона постійно і напряду використовувала економічні зв'язки та енергетичні ресурси.

Росія намагалася консолідувати сили в регіоні задля посилення своїх можливостей здійснювати глобальний тиск. Для цього Кремль активно інвестував у створення і підтримку Ташкентського Договору про колективну безпеку та Євразійського економічного союзу – у ці мертвонароджені проекти, приречені на провал із самого початку.

Зловживання правом вето в Раді Безпеки ООН та ОБСЄ, вихід із Договору про звичайні збройні сили в Європі (ДЗЗСЄ), призупинення дії Договору про скорочення стратегічних озброєнь (Новий СНО), ядерний шантаж – це подальші приклади спроб Росії підірвати міжнародний лад.

Стосовно Заходу, то Росія намагалася не лише завдати шкоди, але й підірвати західні держави зсередини. Добре задокументовані втручання Москви у вибори, референдуми і внутрішні політичні конфлікти (в США³, Великій Британії⁴ і не тільки там) представляють ті ж самі методи, які

³ <https://www.4freerussia.org/the-kremlin-s-malign-influence-inside-the-us/>

⁴ https://isc.independent.gov.uk/wp-content/uploads/2021/03/CCS207_CCS0221966010-001_Russia-Report-v02-Web_Accessible.pdf

широко застосовувалися проти України у 2005 і 2014 роках. Сьогодні Кремль продовжує використовувати ці ж методи по всьому світу: від Балкан до Близького Сходу і Центральної Азії, від Африки до Південної Америки.

Західна парадигма безпеки роками тим часом базувалася на пріоритетності ідеї стратегічної політичної й економічної співпраці з Росією. Вважалося, що такий підхід сприятиме розвитку демократичних тенденцій в Росії та утримуватиме її поведінку в цивілізованих межах.

Війна проти *Грузії* в 2008 році розбила всі ілюзії. Вона стала чітким сигналом готовності Росії використовувати відкрите військове вторгнення для розширення сфер свого впливу. Захід пропустив і цей сигнал. На тлі відсутності жорстких санкцій і неспроможності вирішити проблему окупації грузинських територій Москва сприйняла концепцію «перезавантаження відносин» як своєрідну мовчазну згоду.

Війна проти *України* у 2014 році стала логічним кроком в контексті такої непослідовності Заходу. Невпевнена міжнародна реакція на ситуацію в Криму негайно призвела до набагато кривавішої агресії на Донбасі. Штучні Мінські домовленості, підписані Україною під потужним військовим тиском Росії, не могли бути реалізованими, але надали можливість відновити українські Збройні Сили. А Захід упродовж декількох років закликав Україну реалізувати нездійсненне, знову для того, аби заспокоїти і не провокувати Росію.

24 листопада 2022 року стратегія, яка ґрунтувалася на потуранні Росії, провалилася.

Відтак агресор має бути неминуче притягнутий до відповідальності та суворо покараний. Майбутнє європейської системи безпеки має ґрунтуватися на твердих і спільних зобов'язаннях стримувати й зупинити будь-якого потенційного агресора у самому зародку його амбіцій.

Членство України в НАТО має стати наріжним каменем майбутньої колективної безпеки. Це є передумовою будь-яких майбутніх переговорів про мир або безпеку.

Процес повоєнного врегулювання має розв'язати конфлікти у Молдові та Грузії.

Рада Безпеки ООН мусить суттєво змінитися. Росія має бути позбавлена свого незаконного статусу постійного члена РБ ООН.

Коли глобальні структури безпеки не можуть ефективно працювати, для гарантування регіонального миру і стабільності на перший план мають вийти такі регіональні оборонні альянси, як НАТО.

Розділ 3

Ціна війни

За свою свободу та європейський вибір Україна платить немислиму ціну – десятки, якщо не сотні тисяч загиблих серед мирного населення і військових, руйнування економіки та інфраструктури.

За даними Державної служби статистики і Міністерства фінансів України, у 2022 році в країні відбулося⁵ падіння реального ВВП на 29,1%; дефіцит бюджету склав 18,6% ВВП; державний борг збільшився до 75,4% ВВП; промислове виробництво впало на 38%; рівень безробіття сягнув 25%; експорт впав на 29,9%; інфляція склала 26,6%, витрати на оборону та національну безпеку сягнули 23% ВВП⁶.

Через війну суттєво зріс національний борг України: порівняно з кінцем лютого 2022 року – в 1,6 разів, або на 1,65 трлн грн (станом на 1 травня 2023 року). Державний та гарантований державою борг збільшився з 2,73 трлн грн (станом на 1 березня 2022 року) до 4,38 трлн грн (станом на 1 травня 2023 року).

За даними Київської школи економіки, збитки економіки та інфраструктури України станом на 1 березня 2023 року становлять \$144 млрд⁷. Світовий Банк оцінює потреби України у відновленні в \$411 млрд⁸ (станом на 1 березня 2023 року). А якщо додати необхідність модернізації української інфраструктури, включно з безпековими потребами, сума може перевищувати \$1 трлн⁹.

Міжнародна фінансова допомога Україні у вигляді кредитів і грантів¹⁰ станом на 10 травня 2023 року склала \$48,9 млрд (у тому числі США – \$16,8 млрд, ЄС – \$14,5 млрд, МВФ – \$5,4 млрд, Канада – \$3,65 млрд, Німеччина – \$1,7 млрд, Європейський інвестиційний банк – \$1,7 млрд, Велика Британія – \$1,6 млрд, Світовий Банк – \$1,8 млрд.

⁵ https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/nac_r.htm

⁶ https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538

⁷ <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-rosiya-zavdala-zbitkiv-infrastrukturi-ukrayini-na-mayzhe-144-mlrd/>

⁸ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-03-22/world-bank-sees-ukraine-s-recovery-needs-rising-to-411-billion>

⁹ <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3565940-zelenskij-na-vidbudovu-ukraini-potriben-ponad-1-triljon-ce-bude-najbilsij-proekt-u-evropi.html>

¹⁰ Інформація Міністерства фінансів України станом на 12.04.2023

Військова підтримка України¹¹ (озброєння, військова техніка, навчання тощо) станом на 1 березня 2023 року сягнула 65 млрд євро, у тому числі \$20 млрд¹² від Сполучених Штатів.

Світова економіка ще не повністю відновилася після руйнівного впливу Covid-19, коли російська агресія втягнула її до нової кризи. За оцінками МВФ, у 2022 році світове економічне зростання сповільнилося до 3,4% порівняно з 6% у 2021 році. Це – найнижчий показник за попередні двадцять років, за винятком економічної кризи 2008 і 2020 років, останній з яких позначений пандемією COVID-19¹³. За оцінками Economist Intelligence Unit, війна Росії проти України у 2022 році може коштувати світовій економіці приблизно \$1 трлн¹⁴.

Глобальна інфляція у 2022 році досягла 8,7% проти 4,7% у 2021 році¹⁵. Енергетична війна Росії проти Європи викликала зростання цін на енергоносії. Знищення аграрного сектору і харчової промисловості в Україні разом із блокуванням українського аграрного експорту стали одними з головних рушіїв зростання цін на продовольство у всьому світі.

Російська війна серйозно порушила глобальні ланцюжки поставок й авіасполучення по всій Євразії. На додаток до санкцій і «контрсанкцій», введених ще до 2022 року для обмеження комерційного повітряного сполучення над Росією, Білоруссю та Україною, після початку повномасштабного вторгнення було повністю закрито весь повітряний простір України та Молдови. Так само, як і великі ділянки неба над європейською частиною Росії і Чорним морем. Понад 30 демократичних держав заборонили своїм авіакомпаніям використовувати відповідний повітряний простір Росії і взаємно. Євроконтроль (орган повітряного руху ЄС) очікує¹⁶, що такі обмеження триватимуть до 2029 року.

У результаті цього обсяги авіаперевезень вантажів у січні 2023 року впали порівняно з січнем 2022 року в усіх регіонах світу, крім Латинської Америки (найбільше в Європі – на 20,4%)¹⁷.

Очікується, що у 2023 році світовий ВВП має зрости¹⁸ на 2,8%, а в 2024 році – на 3%. Це – найнижчий з 1990 року¹⁹ середньостроковий

¹¹ <https://armyinform.com.ua/2023/04/14/krayiny-nato-za-rik-nadaly-ukrayini-blyzko-e150-mlrd-dopomogy-z-nyh-65-mlrd-cze-vijskova-pidtrymka/>;
<https://www.facebook.com/GeneralStaff.ua/posts/pfbid02XbgqbabZxjCxbLRyPSRXBs1h1YefoPP1kVyjkSef9wZvEP2GvcB2ccnuTVFZvddel>

¹² <https://suspiilne.media/280175-skilki-grosey-ukraina-otrimala-vid-ssa-ta-miznarodnih-souznikov/>

¹³ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023>

¹⁴ <https://forbes.ua/news/svitova-ekonomika-vtrattit-1-trln-cherez-vtorgnennya-rosii-v-ukrainu-the-economist-05082022-7541>

¹⁵ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023>

¹⁶ <https://www.eurocontrol.int/sites/default/files/2023-03/eurocontrol-seven-year-forecast-2023-2029-spring-2023.pdf>

¹⁷ <https://www.iata.org/en/pressroom/2023-releases/2023-03-07-02/>

¹⁸ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023>

¹⁹ <https://www.unian.ua/economics/finance/bidnist-i-golod-mozhut-posilitisya-mvf-dav-naygrishiy-prognoz-za-ostanni-30-rokiv-12208710.html>

прогноз зростання світової економіки. Організація економічного співробітництва та розвитку прогнозує, що у 2023 році війна Росії може коштувати світовому ВВП \$2,8 трлн²⁰, а глобальна інфляція в 2023 році, за даними МВФ, очікується на рівні 7%²¹.

Війна Росії змусила Україну, а також країни-члени НАТО суттєво збільшити свої оборонні бюджети.

Витрати України на оборону і національну безпеку у 2022 році склали 1,5 трлн грн (23% ВВП)²². У 2023 році ці показники сягнуть 1,67 трлн грн (\$45,6 млрд). Це складає 26,5% від очікуваного ВВП України у 2023 році та 55% бюджетних витрат у 2023 році²³. За словами Сергія Рахманіна²⁴, українського парламентаря, який входить до складу Комітету з питань оборони і національної безпеки, сьогодні Україна витрачає 2.7 млрд грн (\$67 млн) на нагальні щоденні військові потреби.

У 2022 році члени НАТО витратили на оборонні потреби \$1.2 трлн²⁵.

Польща оголосила про збільшення у 2023 році своїх витрат на оборону до безпрецедентних 4% ВВП²⁶ з 2,4% ВВП у 2022 році, що було третім найвищим відсотком ВВП на оборонні цілі серед країн НАТО після Греції (3,76%) та США (3,47%)²⁷. Фактичні витрати Польщі на оборону мають зрости з \$15,1 млрд у 2022 році до \$22,2 млрд у 2023 році. Крім масштабної військово-технічної модернізації, частина збільшених бюджетних видатків на оборону фінансуватиме більш ніж 100% зростання чисельності Війська Польського зі 143 500 до 300 000 осіб протягом п'яти років²⁸.

Німеччина створила спеціальний фонд модернізації озброєнь на суму 100 млрд євро²⁹. У 2022 році загальні витрати на військові цілі у світі зросли у реальному вимірі на 3,7% до історичного максимуму в \$2240 млрд. В Європі військові витрати в обчисленні рік-до-року продемонстрували найшвидше зростання за майже 30 років³⁰. А в 2022 році вони зросли на 13%.

²⁰ <https://gmk.center/ua/posts/iakoiu-bude-dynamika-svitovoi-ekonomiky-u-2023-rotsi/>

²¹ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023>

²² https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538

²³ <https://yur-gazeta.com/golovna/rada-zbilshila-vidatki-na-nacionalnu-bezpeku-ta-oboronu-na-5182-mlrd-grn.html>; Закон про держбюджет України на 2023 рік з врахуванням змін, внесених Верховною Радою 21.03.2023р. та підписаних президентом 11.04.2023р.

²⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=7v30avcrnYY>

²⁵ <https://www.sipri.org/news/2023/world-military-expenditure-reaches-new-record-high-european-spending-surges-0>

²⁶ <https://www.dw.com/en/poland-to-ramp-up-defense-budget-to-4-of-gdp/a-64555544>

²⁷ <https://www.dw.com/en/poland-to-ramp-up-defense-budget-to-4-of-gdp/a-64555544>

²⁸ <https://www.businessworld.in/article/Poland-To-Hike-Defense-Spending-By-47-To-22-2-Bn-Amid-Ukraine-Crisis-/09-03-2022-422384/>

²⁹ <https://www.economist.com/europe/2023/05/07/europe-is-struggling-to-rebuild-its-military-clout>

³⁰ <https://www.sipri.org/media/2023/world-military-expenditure-reaches-new-record-high-european-spending-surges-0>

Говорячи про наслідки війни, не можна не згадати величезну кількість біженців з України – понад 10 мільйонів людей прибули до Європи та інших західних країн. Це стало випробуванням для обох сторін – і для України, і для західних країн, і ми всі маємо пишатися – обидві сторони його витримали.

Наслідки війни - нищівні.

Це свідчить про те, що шансів уникнути важких, але стратегічно важливих рішень більше немає. Україну слід запросити до НАТО, зміцнюючи, таким чином, спільну євроатлантичну безпеку та стримуючи будь-яку майбутню загрозу зовнішньої агресії.

Важко переоцінити ціну попередніх помилок.

Це не має більше повторитися.

Розділ 4

86% українців виступають за членство України в НАТО

Війна чітко показала, хто є другом, а хто – ворогом НАТО та України.

За даними опитування, проведеного Українським фондом «Демократичні ініціативи» у 2002 році (рік проголошення офіційної мети України здобути членство в НАТО), 32% українців виступали за членство в НАТО, а 41% не підтримували цю ідею³¹. У 2008 році (рік Бухарестського саміту НАТО) 22% опитаних були за членство, тоді як 59% висловилися проти.³²

До Революції Гідності та початку війни Росії проти України у 2014 році загальна громадська думка щодо цього питання залишалася більш-менш стабільною. Згідно з опитуваннями Соціологічної групи «Рейтинг»³³, рівень підтримки членства в НАТО впродовж декількох років коливався близько 20% (26% у 2010 році, 19% у 2012 році, 20% у 2013 році), а процент «проти» перевищував 60% (2010 рік – 63%, 2012 рік – 64%, 2013 рік – 65%).

Події 2014 року, коли Росія розпочала війну проти України, суттєво змінили динаміку: вересень 2014 року – 43% «за» і 31% «проти», 2017 рік – 44% «за» і 34% «проти», 2021 рік – 55% «за» і 35% «проти».

Широкомасштабне вторгнення Росії в Україну підвищило рівень підтримки членства в НАТО до 72% «за» з лише 12% «проти» у березні 2022 року; і до 76% «за» і 10% «проти» в червні 2022 року та до **86% «за»** та 3% «проти» в січні 2023 року.

Українці однозначно вважають, що жодних інших варіантів гарантувати спільну безпеку, крім членства в НАТО, не існує.

Ситуація в самих державах-членах НАТО теж ніколи ще не була такою сприятливою для України та її членства в НАТО.

За даними опитування³⁴, проведеного у квітні-травні 2022 року, 67% громадян держав-членів НАТО вважають, що російське вторгнення в Україну вплинуло на безпекову ситуацію в їхніх власних країнах, у той час як лише 25% не підтримують таку точку зору.

³¹ <https://dif.org.ua/article/dumka-gromadyan-ukraini-shchodo-vstupu-ukraini-do-nato>

³² <https://dif.org.ua/article/rezultati-zagalnonatsionalnogo-sotsiologichnogo-opituvannya-shchodo-chlenstva-ukraini-v-nato-ta-es>

³³ <https://ratinggroup.ua/en/research/ukraine/303cecc9f6fc1abb2a66a34cbbca21ef.html>

https://ratinggroup.ua/en/research/ukraine/dinamika_ideologicheskikh_markerov.html

https://ratinggroup.ua/en/research/ukraine/dinamika_ideologicheskikh_markerov_oktyabr_2013.html

https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rating_war_changed_me_and_the_country_february_2023.pdf

³⁴ https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_196561.htm

За даними опитування GLOBSEC³⁵, проведеного у травні 2022 року в 9 державах-членах НАТО (Естонії, Латвії, Литві, Польщі, Словаччині, Чеській Республіці, Угорщині, Румунії, Болгарії), 62% опитаних вважають, що спротив України російській агресії означає боротьбу за демократію в Європі.

Опитування громадської думки³⁶ у грудні 2022 року, проведене у всіх 27 країнах-членах ЄС, продемонструвало, що 68% респондентів вважають російський наступ на Україну наступом на всю Європу проти 32% опитаних, які не підтримують таке бачення, а 62% респондентів вважають, що українці захищають європейські свободи і процвітання, в той час як 38% опитаних не погоджуються з цим.

Дослідження IPSOS³⁷, проведене у січні 2023 року в країнах-членах НАТО/ ЄС та Австралії свідчить, що 57% учасників дослідження підтримують подальшу допомогу Україні аж до того часу, коли всі російські війська буде викинуто з усіх українських земель.

У США громадська думка теж підтримує Україну. Проведене у січні 2023 року опитування Gallup³⁸ свідчить, що 65% американців вважають необхідним підтримувати Україну до звільнення усіх її земель навіть у випадку тривалого конфлікту, і лише 31% проти цього.

Понад половина американців бажають, аби Україна вступила в НАТО. Опитування, проведене 4 квітня 2023 року компанією Redfield&Wilton Strategies на замовлення журналу Newsweek, з'ясувало³⁹, що більшість американців підтримують бажання України вступити в НАТО, при цьому або «рішуче підтримують» (30%) чи «підтримують» (25%). «Рішуче проти» 5%, «проти» 5 %, а 26% «байдуже». Ці цифри схожі на ті, що стосувалися членства в НАТО Швеції – 36% «рішуче підтримують», 28 % «підтримують», 2 % «байдуже», 2% «рішуче проти», 4 % «проти», і 9% «не знають».

Ці цифри підтверджують надзвичайно сприятливі умови для прийняття стратегічного рішення НАТО щодо членства України в Альянсі.

Невиправдане зволікання із запрошенням до НАТО на тлі величезних людських втрат у війні та непохитної відданості свободі та європейським ідеалам може викликати величезне розчарування в українському суспільстві і мати численні драматичні наслідки.

³⁵ <https://www.globsec.org/sites/default/files/2022-05/GLOBSEC-Trends-2022.pdf>

³⁶ <https://eupinions.eu/de/text/anxious-we-stand>

³⁷ https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2023-01/ukr_Global%20Advisor%20-%20War%20in%20Ukraine%20-%20Jan%202023%20-%20Graphic%20Report.pdf

³⁸ <https://news.gallup.com/poll/469328/one-year-later-americans-stand-ukraine.aspx>

³⁹ <https://www.newsweek.com/ukraine-join-nato-america-public-opinion-1794221>

Розділ 5

Київський безпековий договір

13 вересня 2022 року було опубліковано рекомендації щодо міжнародних гарантій безпеки для України під назвою Київський безпековий договір⁴⁰.

У документі записано, що «враховуючи унікальне геополітичне положення України», «найефективнішими гарантіями безпеки країни виступає її здатність до самозахисту». Однак, аби стати ефективним гарантом власної безпеки, Україні необхідно провести масштабне зміцнення свого військового потенціалу. Для цього держави-гаранти, які водночас є членами НАТО, мають надавати фінансову допомогу, вкладати інвестиції в українську оборонну промисловість, передавати технології, озброєння, військову техніку, боєприпаси, допомагати з військовою підготовкою, посилювати співпрацю у сфері розвідки тощо.

У випадку агресії Київський безпековий договір досягатиме своїх цілей через мобілізацію необхідних політичних, фінансових, військових і дипломатичних ресурсів для самооборони України, включаючи застосування санкцій проти держави-агресора.

Автори Договору також очікують, що безпекові гарантії цього документа закладуть основи нової архітектури безпеки в Європі.

Чи спрацюють ці ідеї?

Безпекова модель на основі Договору має низку серйозних недоліків:

Це дорого коштуватиме партнерам, оскільки вимагатиме від них збільшення військових витрат.

Це дорого коштуватиме Україні, оскільки передбачатиме постійно високий рівень військових витрат.

Україні потрібно буде утримувати чисельні та, очевидно, загальнобов'язкові Збройні Сили.

Несправедливим стосовно України буде, те що вона платитиме найбільшу ціну – як фінансову, так і людськими життями – за європейський мир і безпеку.

⁴⁰ https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/15/89/41fd0ec2d72259a561313370cee1be6e_1663050954.pdf

Ймовірний документ не буде ефективним у забезпеченні стримування, оскільки не усуне спокуси для Росії спробувати в майбутньому відновити контроль над Україною або/та деякими іншими європейськими країнами.

Він не запобігатиме ядерного шантажу з боку Росії в майбутньому.

Такий підхід може обмежити можливості розгортання військових сил країн Альянсу на українській території для стримування можливих майбутніх загроз безпеці.

Таким чином, у запропонованій формі Київський безпековий договір просто заморозить поточні безпекові умови.

Ідея організувати західну допомогу для зміцнення українського оборонного потенціалу в більш стратегічний, впорядкований і цільовий спосіб є правильною і життєво важливою. Проте для побудови потужної системи стримування необхідно поєднати два фактори – вступ України до НАТО і посилення військового потенціалу України.

Навіть найщедріша допомога Заходу не може замінити статтю 5 Вашингтонського договору для забезпечення безпеки України та Європи ані в практичному плані, ані в психологічному.

Переговори щодо Договору вимагатимуть часу та ресурсів і можуть відвернути увагу партнерів по Альянсу та стати штучною перепорою для найбільш важливого напрямку руху – набуття Україною членства в НАТО.

У разі розробки чи укладання Договору, то його варто розглядати лише як другорядний інструмент, а не як основу довгострокової безпеки України та регіону.

Розділ 6

Перспективи для Москви

Росія мусить понести весь тягар політичної, фінансової і військової відповідальності за наслідки своєї агресії та воєнних злочинів, вчинених в Україні з 2014 року.

Однак, **розробляючи стратегію щодо Росії, нам потрібно відштовхуватися від найгіршого сценарію** – сценарію повоєнної Росії як тоталітарної, високомілітаризованої, ядерної держави з широко поширеними серед її керівництва та більшості її населення неоімперськими та реваншистськими настроями і, можливо, із заміною Путіна на іншого тоталітарного керівника, який прийде до влади в результаті внутрішнього перевороту. Зважаючи на практичні реалії, така невтішна картина майбутньої Росії виглядає найбільш ймовірною.

Останні опитування громадської думки показують, що кривава війна з тисячами жертв серед росіян не змінює їхніх настроїв. Також не знижується рівень їхньої підтримки злочинних дій президента Путіна, який продовжує кидати на боротьбу за свою влади та амбіції життя тисяч росіян і благополуччя Росії. Згідно з опитуваннями Всеросійського центру вивчення громадської думки (ВЦИОМ)⁴¹, 68% росіян підтримують так звану «спеціальну військову операцію» проти України. У 2022 році рівень схвалення дій Путіна збільшився на 15% . Починаючи з лютого 2022 року і протягом наступного року в півтора-два рази впала готовність росіян брати участь в акціях протесту.

У сучасній Росії неможливо проводити незалежні соціологічні дослідження й, очевидно, можна поставити під сумнів точність таких цифр. Втім вони показують тенденції, що існують в російському суспільстві, і ми мусимо серйозно поставитися до них.

Ці та багато інших індикаторів однозначно вказують на вражаючий факт масової підтримки російським суспільством збройної агресії проти України.

З огляду на майбутні безпекові сценарії, ми повинні бути готовими зіткнутися з ослабленою, але незадоволеною, реваншистською, мілітаризованою тоталітарною Росією, готовою використовувати всю свою військову силу, включаючи ядерний компонент, для досягнення своїх злочинних неоімперських цілей.

⁴¹ <https://wciom.ru/analytical-reviews/analiticheskii-obzor/specialnaja-voennaja-operacija-god-spustja>

Отже, надзвичайно важливо дотримуватися таких політичних рекомендацій:

Продовжувати зусилля для забезпечення повного відновлення територіальної цілісності та суверенітету України у міжнародно визнаних кордонах 1991 року.

Притягнути російське керівництво та осіб, винних у вчиненні воєнних злочинів, до міжнародно-правової відповідальності.

Примусити Росію заплатити повну ціну і компенсувати всі збитки і руйнування, завдані Україні.

Зберегти міжнародні економічні санкції для обмеження можливостей Росії відновити свій військовий потенціал та змусити її до демілітаризації та денуклеаризації, а також до виконання договорів про контроль над озброєннями і реалізації заходів зміцнення довіри, що будуть розроблені під час майбутніх мирних переговорів.

Російське суспільство має вивчити всі уроки власної агресії проти України та інших сусідів і прийняти нові реалії об'єднаної Європи, невід'ємною частиною якої є Україна.

Сама Росія цього не зробить.

Росія зупиниться лише там, де і коли зупинемо її ми.

Розділ 7

Вільнюський саміт: запрошення України до НАТО

6 квітня 2023 року Сейм Литви закликав запросити Україну приєднатися до НАТО як державу-члена під час Вільнюського саміту.

Це рішення може стати історичним кроком вперед для досягнення миру в Україні та Європі. Після отримання запрошення Україна та НАТО можуть почати переговори про вступ, щоб обговорити необхідні формальні зобов'язання для вступу країни в НАТО. В рамках цього процесу можна розглянути всі чутливі аспекти, визначивши відповідний час та умови для подальших кроків.

Позаблокова Україна, залишаючись у сірій зоні безпеки, послабить Європу та зробить її вразливою до зовнішніх загроз. Невизначеність може призвести до наполегливих спроб Росії повернути Україну до своєї «сфери впливу». Які би засоби для досягнення цих цілей не було обрано – військову агресію чи втручання у внутрішньополітичне життя України – вони матимуть руйнівні наслідки для стабільності та безпеки як України, так і всього регіону.

Для забезпечення стабільності, безпеки і процвітання на європейському континенті потрібна потужна та чітко визначена архітектура безпеки, здатна ефективно стримувати існуючі загрози зі Сходу.

Спровокувати Росію розпочати нову війну може не членство України в НАТО, а вакуум безпеки, який постійно спокушає Росію на агресивні дії.

Сама по собі мілітаризація України не стримує Росію, оскільки російське ставлення до України є ірраціональним за своєю природою.

Для України членство в НАТО має екзистенційну важливість.

Це єдиний шлях забезпечення надійної безпеки України та її повномасштабної інтеграції до Заходу. У разі продовження безпекової невизначеності Україна навряд чи зможе вступити до Європейського Союзу. Членство України в НАТО має відбутися першим, щоб забезпечити умови для майбутнього вступу в ЄС. З членством Фінляндії та Швеції в НАТО завершилася ера європейського нейтралітету як основи для безпеки на кордонах з Росією.

Членство України в НАТО є життєво важливим і для Заходу.

Воно принесе стратегічну стабільність і мир в Європу і поставить крапку в питанні приналежності однієї з найбільших європейських держав, звівши нанівець сьогоднішні і завтрашні імперіалістичні спокуси Росії.

Це розширить спільний простір стабільності та суттєво зменшить загрозу нападу на східноєвропейських членів Альянсу. Членство України зміцнить НАТО у військовому плані – як з точки зору особового складу, так і з точки зору бойового досвіду. Підготовлені та оснащені за стандартами НАТО Збройні Сили України стануть однією з найсильніших європейських складових Альянсу.

Це – найбільш економічно ефективний спосіб зміцнення військового потенціалу України та НАТО для протистояння російській загрозі – немає потреби в дублюванні спроможностей, немає проблем із зв'язком, СЗ (консультації, командування та управління), взаємосумісністю та логістичною взаємодією, а також це нові можливості для протиповітряної та протиракетної оборони НАТО тощо.

Членство України в НАТО означає відновлення контролю над Кримом і провідної ролі НАТО в Чорноморському регіоні разом з усуненням ризику його нуклеаризації.

Це надасть більше можливостей контролювати Збройні сили Росії та її військову інфраструктуру, а також вимагати від Москви повернення до виконання угод про контроль над озброєннями, що зменшить військові ризики для Європи та світу.

Це ефективно захистить ключові цінності Заходу – демократію та ринкову економіку.

Відсутність безпеки становить загрозу демократії.

Демократичні суспільства не можуть займати нейтральну позицію між НАТО та автократіями. Це стосується не лише України, але і Молдови та Грузії.

Запрошення України до НАТО є перевіркою здатності Заходу захистити свої цінності та лідерство у протистоянні з автократіями.

Вражаючими також можуть стати економічні та практичні вигоди від членства України в НАТО: безпека західних інвестицій; інтеграція промислового, військово-промислового, ІТ, логістичного потенціалу України до західної економіки; розвиток безпечних й альтернативних російським транспортних коридорів на Схід та Південь і в зворотньому напрямку, у тому числі для енергетичних ресурсів; підвищення продовольчої безпеки Європи та світу; повернення українських біженців до країни; стабільне постачання з України важливих для сучасних

технологій мінеральних ресурсів, зокрема, уранових та ільменітових руд, неону, літію тощо.

Україна в НАТО посилить стратегічні позиції Альянсу в більш широкому регіоні, включаючи Балкани, Чорне та Середземне моря.

Через Україну НАТО може розширити свої превентивні можливості для стримування процесів у повоєнній Росії, зменшуючи рівень загроз, що походять з цієї країни.

Повна інтеграція однієї з найбільших європейських країн до ЄС і НАТО посилить загальний потенціал Заходу. Це також знизить можливості анти-Західних угруповань авторитарних країн.

Фінляндія та Швеція проклали шлях для прискореної процедури вступу до НАТО без Плану дій щодо членства.

Україна повністю відповідає найважливішій передумові членства в НАТО – членство України посилить безпеку Альянсу.

Український народ довів свою відданість демократичним цінностям і свободам.

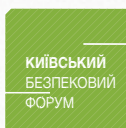
Вільнюський саміт НАТО має нарешті відкрити двері для членства України.

СТРАТЕГІЧНІ РІШЕННЯ МАЮТЬ БУТИ СХВАЛЕНІ ЗАРАЗ

Саміт НАТО у Вільнюсі 2023 року має стати переломним моментом у наших зусиллях забезпечити членство України в Альянсі. Закликаємо союзників:

- Прийняти політичне рішення запропонувати Україні членство та почати переговори про вступ.
- Запросити Україну брати участь у засіданнях Північноатлантичної Ради і поступово інтегруватися до структур НАТО, а також брати участь у всіх аспектах діяльності НАТО.
- Розпочати переговори в рамках Альянсу про надання Україні гарантій, подібних до гарантій колективної оборони Статті 5 на період до приєднання до НАТО. Як уже пропонувало експертне середовище, напочатку це може бути реалізовано коаліцією бажаючих, проте краще всіма союзниками, оскільки всі вони несуть однакові ризики.
- Підтвердити непохитну позицію держав-членів НАТО про те, що життєздатне вирішення російсько-української війни має ґрунтуватися на повній повазі до суверенітету і територіальної цілісності України в міжнародно визнаних кордонах, звільненні всіх окупованих українських територій, повному і безумовному звільненні осіб, незаконно захоплених Росією з 2014 року, безумовній компенсації всіх збитків, завданих Україні Росією, притягненні до відповідальності осіб, винних в агресії, геноциді та воєнних злочинах проти України.
- Підтвердити загальне розуміння того, що будь-які пропозиції щодо невідкладного і безумовного припинення вогню та негайних мирних переговорів між Україною і Росією без дотримання вищезазначених умов за чинних обставин лише нададуть Росії можливості для відновлення свого військового потенціалу, щоб розпочати чергову військову агресію проти України чи інших держав.

Досить зволікань. Стратегічні рішення мають бути прийняті зараз.

Відкрий Україну
Фонд Арсенія Яценюка

Робоча група Київського Безпекового Форуму:
Надія Цок (голова),
В'ячеслав Бутко, Олексій Панченко

Арсеній Яценюк
Голова Київського Безпекового Форуму

Данило Лубківський
Директор Київського Безпекового Форуму